

Wojciech Wendland

W 89 lat dookoła świata

Aleksander Tansman
u źródeł kultury i tożsamości

W czasie tournée Tansman odwiedził również Hollywood, gdzie zaprzyjaźnił się z Charliem Chaplinem. Zanim to jednak nastąpiło, zapotrzebowany został w list polecający od Ralpha Bartona, amerykańskiego karykaturzysty i męża Germaine Tailleferre^{390/}, członkini „Grupy Sześciu”, poza nią jedną współtworzonej przez kompozytorów płci męskiej^{391/}. Do spotkania z legendarnym aktorem i reżyserem doszło w klubie Coconut-Grove, w którym spotykała się śmietanka hollywoodzkich filmowców. Tam też Tansman poznał Gretę Garbo, Douglasa Fairbanka, Mary Pickford, i Joan Crawford^{392/}. Odwiedzał ich prywatnie oraz na planie, asystując również przy realizacji filmów Jean Harlow i nazywanego „Królem Hollywood” Clarka Gable^{393/}. W owym czasie Chaplin nie udzielał się towarzysko w takim stopniu, jak zwykł to zazwyczaj czynić. Powodem był jego rozwód z Litą Grey. Niemniej jednak postanowił zaprosić Tansmana do siebie, o czym naszego bohatera powiadomił Harry Crocker, aktor i dziennikarz, będący asystentem Chaplina. Twórca „Włóczęgi” i „Gorączki złota” miał w swym mieszkaniu salę kinową, do której zaprosił Tansmana na przedpremierowy pokaz „Cyrku”. Z uwagą obserwował reakcje młodego artysty. Mimo wspomnianego zakazu produkcji i sprzedaży alkoholu, przy prawdziwych i wybornych drinkach dyskutowano do świtu. Wówczas Tansman zdecydował się dedykować Chaplinowi koncert na fortepian z towarzyszeniem orkiestry^{394/}.

II Koncert fortepianowy stał się w USA przebojem. Doczekał się przy tym takiego wykonania, na jakie dziś liczyć mogą głównie gwiazdy rocka. Przy fortepianie zasiadł Robert Schmitz, zaś Hollywoodzką Orkiestrą Festiwalową zadyrygował Eugène Goossens. Wykonanie dla blisko osiemnastu tysięcy słuchaczy, pośród których zasiadał Chaplin, odbyło się w Hollywood Bowl^{395/}. Miejsce to robi kolosalne wrażenie, szczególnie nocą. Prace nad konstrukcją gigantycznego amfiteatru rozpoczęto w 1920 roku, z udziałem architekta Franka Lloyda Wrighta,

^{390/} A. Tansman, dz. cyt., s. 150-151.

^{391/} A. Coeuroy, *Dzieje muzyki francuskiej. Szkic syntetyczny*, Kraków 1928, s. 74.

^{392/} *Aleksandra Tansmana tournée dookoła świata*, film dokumentalny..., 15'43".

^{393/} A. Tansman, dz. cyt., s. 152-153.

^{394/} Tamże, s. 151-152.

^{395/} G. Hugon, *Alexandre Tansman (1897-1986). Catalogue de l'œuvre*, Paris 1995, s. 37.

wkomponowując obiekt w Kanion Bolton. W kolejnych latach Hollywood Bowl rozbudowano i przystosowano do koncertów symfonicznych^{396/}. Nie było to ostatnie wykonanie dzieł Tansmana w miejscu, w którym w przyszłości występować będą Bob Dylan, The Beatles czy Pink Floyd. Wyjątkowość *II Koncertu fortepianowego* nie polegała jednak wyłącznie na tym, iż został on ogłoszony jednym z arcydzieł muzyki światowej^{397/}. Albowiem utwór ten okrzyknięto muzyczną biografą Charlie'go Chaplina^{398/}.

„Kompozytorzy, tak jak książki, mają swe przeznaczenie”^{399/} – pisał znakomity amerykański muzykolog i krytyk muzyczny, krewny polskiego poety Antoniego Słonimskiego. Nicolas Slonimsky, prezentując sylwetkę Tansmana przy okazji odbywanych przezeń amerykańskich tras koncertowych, podkreślał:

Aleksander Tansman zasługuje na uwagę szczególną. Jest odważny (...), odwołuje się do polskiego folkloru, i co najważniejsze, wyraża przede wszystkim siebie, nie zaś jakąś określoną ideę... [...] Tak jak Chopin wiek przed nim, wprowadził on na salony paryskie polską muzykę i stał się dziś muzycznym plenipotentem Polski w świecie Zachodu^{400/}.

Nazwisko Tansmana rozbrzmiewało szerokim echem w Ameryce w latach dwudziestych i trzydziestych. Zyskał on szacunek luminarzy amerykańskiego świata muzycznego, jak Aaron Copland, którzy wykonania jego muzyki oceniali nierzadko wyżej, od występów innych europejskich artystów zapraszanych do Stanów Zjednoczonych^{401/}. Arnold Schönberg, dzieląc się swymi wrażeniami z pobytu w Ameryce i czyniąc to nie bez przekory, charakteryzującej także stosunek Tansmana do tego kraju, poczynił wszakże nieprzypadkową uwagę. Pisząc, iż uznano go

^{396/} E. Thompson, *The Soundscape of Modernity. Architectural Acoustics and the Culture of Listening in America 1900-1933*, Massachusetts 2004, s. 254-256.

^{397/} D. Ewen, *Musical Masterworks. The Encyclopedia of Musical Masterpieces*, New York 1954, s. 610-611.

^{398/} C. Rosen, *The Goossens. A Musical Century*, London 1993, s. 147.

^{399/} N. Slonimsky, *Tansman's Traits: Prodigious Youth, Prolific Composer, New Guest at the Symphony Concerts* (December 28, 1927) [w:] Nicolas Slonimsky, *Writings on Music*, vol. 1. *Early Articles for the "Boston Evening Transcript"*, edited by Electra Slonimsky Yourke, New York 2004, s. 1.

^{400/} Tamże, s. 2.

^{401/} A. Copland, *Letter to Nicolas Slonimsky*, Königstein i. Taunus, July 14, 1927 [w:] *The Selected Correspondence of Aaron Copland*, edited by Elisabeth B. Crist and Wayne Shirley, New Haven-London 2006, s. 55. Por. C. J. Oja, *Making Music Modern. New York in the 1920s*, New York 2000, s. 188-189.